

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 417. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063619104/facsimile.pdf> (tilgået 09. maj 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

- 81 *Oscar den Første*: (1799-1859), svensk konge 1844-59, nærrede liberale sympatier og indførte trykkefrihed («*Rabulattiden*»). – *Grønstedt*: Johan August G. (1813-74), liberal politiker. – *Bødernes Fåhræus*: tvillingebrødre Johan Fredrik (1796-1865) og Olof Immanuel F. (1796-1884), fremtrædende liberale politikere. – «*Friværdstiden*»: 1721-72, i virkeligheden merkantilistisk og protektionistisk.
- 82 *1760'ernes Krise*: se n.t.s. 56. – *Aalstrømmer*: Jonas A. (1685-1761) anlagde fra 1724 et kompleks af fabrikker i Alingsås, der for størstedelen måtte lukkes under 1760'ernes økonomiske krise. – *Schefferne* ... politikere: Carl Fredrik *Scheffer* (1715-86), Ulrik *Scheffer* (1716-99), Johan *Lihencantz* (1730-1815), Mattias *Risenblad* (1756-1847), Gustaf Fredrik *Wiseén* (1779-1827) – *Gustaf Vasa* ... konger, der styrkede den centrale kongemagt: *Gustaf I Vasa* (gamle *Gosta*, c. 1496-1560), *Gustaf II Adolf* (1594-1632), *Karl IX* (1550-1611), *Karl XII* (1682-1718). – Johan *Gyllenstierna*. (1635-80), rigsråd. – *Louis de Geer*: se n.t.s. 28. – *Arnid Horn*. (1664-1742), rigsråd. – *Lars (Johan) Hjerta*: (1801-72) var oprindeleg notar i Bergskollegiet; fremtrædende liberal politiker og bladudgiver. – *Forsamlingen af 27. April* ... fra 1846 blev bjergværksindustrien liberaliseret. – *Bergskollegium*: Bergskollegiet, der havde fort tilsyn med bjergværksdriften og uddelt privilegier, blev nedlagt 1857. – *Georg Grönbach*: (1587-1651), indvandrede tysk embedsmænd, der i 1600-tallet var med til at organisere bjergværksdriften. – *Axel Oxenstierna* og *Carl Bonde*: se n.t.s. 74. – *Spåsbub*: bedrager.
- 83 *Absculant*: lærling, nybegynder.
- 84 *Konøjkasse*: siden 1835 Haudøls- og søfartsfonden til finansiering af anlæg til fremme af handel og samferdsel. – *Fastlags Markedet*: se n.t.s. 46.
- 85 *Dødsrådets Mene tebel* ...: Dan. kap. 5. – *den store Hertug*: den senere Karl IX, der opr. var hertug af Värmland. – *i den gloende Ovn*: Dan. kap. 3.
- 86 *Paschillus Dorotheus Chenon*: (kaldet Pålke Gilliusson; el. Pålke Hærnesktryckare) efter overleveringen fransk adelsmand, der ledte de første vallonere til Sverige i 1570'erne. – *Filip den Anden*: konge af Spanien 1556-98, udvædede gennem den berygtede *Hertug af Alba*, Fernando Álvarez de Toledo (1508-82), et blodigt terrorregiment 1566-73 mod protestanterne i de spanske beherskede Nederlande; denne forfølgelse var medvirkende til vallonernes udvandring til Sverige. Ligeledes forfulgtes protestanter under den franske dronning *Katharina af Medici* (1519-89). – *pesudde Skove*: se n.t.s. 48. – *Huguenutter*: fransktalende protestanter. – *Geuseme*: ejgl. stuygerne; ogenavn på oppositionen i Nederlandene mod regeringens spanske-katolske politik. – *Batolomæusnatten*: natten til d. 24.8.1572, da katolikker forvædede et blodbad på de franske protestanter. – *Leyden*: hollandsk by, hvor den spanske belejningshær led afgørende nederlag 1574. – *den fjærligste Sauson*: Dom. 16,4-31. – «*Store Karle*»: hertug Karl, se n.t.s. 85. – *Fennau*: se n.t.s. 32.
- 87 *Hærfiglen*: skrigefugl, der tidligere ynglede i det sydlige Sverige. – «*Mo-*